

Hartverwarmend pleidooi voor vrijheid van denken

boekrecensie Filosofie

Jan Bransen: **Je brein of je leven**. ISVW Uitgevers; 96 blz. € 12,50
★★★★★

De schrijver

Jan Bransen is hoogleraar filosofie van de gedragswetenschappen aan de Radboud Universiteit Nijmegen. Met zijn vorige boek 'Laat je niets wijsmaken. Over de macht van experts en de kracht van gezond verstand' (2013) won hij de Socrates Wisselbeker. Bransen organiseert ook 'denkvakanties' en zijn eigen 'filosofisch theater', voordrachten waarin hij naar eigen zeggen 'het publiek te denken geeft'.

Zijn stelling

Een populair idee moet de prullenbak in, of nee, het moet met wortel en tak worden uitgeroeid: de overtuiging dat je het menselijk brein het best kunt beschouwen als een computer die ons lichaam aanstuurt, door razendsnel gigantische hoeveelheden informatie te verwerken.

Bransen signaleert tot zijn afgrijzen dat dit simpele idee dominant is in de wetenschap en dat het bovendien zo breed toepasbaar blijkt te zijn dat het werkelijk in alle facetten van het dagelijks leven opduikt. Hij doelt niet alleen op het succesvolle werk van neurologen die bestsellers als 'Wij zijn ons brein' schrijven en die deze week maar weer eens een Nobelprijs kregen toegekend. Hij heeft het ook gemunt op afgeleide toepassingen van hun zienswijze, van maagverkleiningen tot therapieën waarbij mensen alleen maar naar plaatjes hoeven te kijken om van hun trauma of neurose af te komen.

Al die toepassingen komen volgens Bransen namelijk voort uit het verwerpelijke idee dat wij ons ondermaanse geploeter kunnen verlichten door meer te vertrouwen op methodes die rechtstreeks met ons brein werken, in plaats van eindeloos en moeizaam te dealen met onze onmachtige ikjes, de gebrekkige stamelaars die menen dat ze greep hebben op hun eigen levens.

Mooiste zin

Die staat wat mij betreft meteen aan het begin: 'Ik hoop dat je in een andere taal kunt leren leven, een taal waarin je op een verantwoorde manier kunt lachen én kunt huilen om jouw verantwoordelijkheid, om jouw geploeter met het meest dierbare en meest kwetsbare kleinood dat je ooit in handen hebt gehad: jouw eigen leven.'

Kijk, dat is nog eens een opening. Een begin met de intimiteit van een brief en de urgentie van een onmisbaar wijs advies. Ik zat meteen op het puntje van mijn stoel. De auteur belooft mij als lezer dat dit boekje de potentie heeft om mijn

leven te veranderen.

Ook op andere plaatsen zet Bransen hoog in, hij zegt 'van onderaf' te werken. In plaats van een artikel te schrijven in een wetenschappelijk tijdschrift dat slechts door enkele vakgenoten gelezen wordt, richt hij zich tot alle mogelijk geïnteresseerde lezers, in de hoop dat hij zo veel meer effect bereikt, en een gevoelige slag kan toebrengen aan de verspreiders van het idee dat ons brein als een computer is.

Onbegrijpelijkste zin

Die is er niet. Zo serieus neemt Bransen zijn inzet om zoveel mogelijk mensen te bereiken wel.

Reden om dit boek niet te lezen

Wie hoog inzet, vergroot het risico om teleur te stellen. En dat doet Bransen – althans in mijn ogen – wel een beetje. Want hoewel hij heel vlot schrijft, weet hij de spanning en persoonlijke inzet van het begin niet het hele boekje vol te houden.

Dat komt niet doordat hij geen goede argumenten aandraagt; zijn betoog zit doortimmerd in elkaar. Maar als je het, zoals ik, van meet af aan al met hem eens was, is het niet zo spannend om van steeds dezelfde stelling overtuigd te worden. Daarbij zijn de 'verhaaltjes' (zoals hij ze zelf noemt) waarmee hij zijn ideeën probeert over te brengen, mij wat te doorzichtig en soms zelfs belegen. Vrijheid wordt veelvuldig geïllustreerd met het liedje 'She's leaving home' van The Beatles en een meisje dat van huis wegloopt heeft een afspraakje met 'de man van de motorclub'.

Ik denk dat het betoog aan diepte en scherpte had gewonnen als Bransen wat minder verhaaltjes had verzonnen, en wat meer uit zijn eigen ervaringen zou putten.

Reden om dit boek wel te lezen

Het is sowieso een hartverwarmend pleidooi voor verantwoordelijkheid en vrijheid van denken. Een aanmoediging om het heft in eigen hand te nemen in je leven, en je niet te laten ontmoedigen door hersenwetenschappers die beweren dat zoiets een illusie is. En zoals Bransen zelf ook zegt: je leest het in een middag uit. Wie weet verandert het je leven. Waarom zou je de gok niet wagen?

MARC VAN DIJK

Trouw tipt filosofie

1. Discipline

Marli Huijjer

2. Leven na de dood

Marc Van den Bossche

3. Je brein of je leven

Jan Bansen

4. Water

René ten Bos

5. De geest uit de fles

Rienk Vermij